

Waarom materialisme totale onzin is

Hoe echte sceptici weten dat er geen dood bestaat
en hoe zij het leven, het universum en alles tot op
de bodem in kaart brengen

Dr. Bernardo Kastrup

Figuur 1 © 2013, Bernardo Kastrup.

Gemaakt door Karolina Rodrigues (karolrodrigues.com).

Figuur 2 © 2013, Bernardo Kastrup.

Figuur 9, publiek domein.

Figuur 10, uit *Popular Science Monthly*, Volume 3 (1873), publiek domein vanwege verstreken copyright (verschenen voor 1923).

Alle citaten in dit boek zijn afkomstig uit werken binnen het publieke domein, of worden verondersteld binnen de *Fair Use*-bepalingen te vallen.

Copyright © 2013 Bernardo Kastrup

© 2023 Nederlandse uitgave uitgeverij Samsara, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Why Materialism is Baloney : How true skeptics know there is no death and fathom answers to life, the universe and everything*, voor het eerst verschenen in 2014 bij iff Books, een imprint van John Hunt Publishing Ltd., UK

Vertaald uit het Engels door Justus Kramer Schippers

Vormgeving omslag: Hester van Toorenborg, Studio Hes

Vormgeving binnenwerk: Erik Thé, www.erikthedesign.com

ISBN 978 94 93301 46 7

NUR 730

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd zonder de uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van uitgeverij Samsara, Amsterdam.

www.samsarabooks.com

Elk boek is een reis naar de bodemloze oceaan van de mind. Niet alleen voor de lezer maar, misschien nog wel belangrijker, ook voor de schrijver. Dit boek is het reisverslag van de belangrijkste reis tot zover in mijn leven.

Die ondernam ik niet zonder reisgenoten.
Zij die aan mijn zijde meeliepen, zullen altijd in mij leven:
Natalia Vorontsova, Rick Stuart, Guiba Guirmarães,
Rob van der Werf, Snoes en... de Andere.

Andere boeken van Bernardo Kastrup

Rationalist Spirituality:

*An exploration of the meaning of life and existence
informed by logic and science*

Dreamed up Reality:

*Diving into mind to uncover the astonishing
hidden tale of nature*

Meaning in Absurdity:

*What bizarre phenomena can tell us
about the nature of reality*

Inhoud

Voorwoord	9
Hoofdstuk 1: Huidige wereldbeschouwing en haar implicaties	15
Hoofdstuk 2: Oplossen van het lichaam-mindprobleem	44
Hoofdstuk 3: Mind als het medium voor Realiteit	79
Hoofdstuk 4: De hersenen als een knoop in de mind	109
Hoofdstuk 5: Een metafoor van Mercurius	142
Hoofdstuk 6: Trillend membraan als metafoor	179
Hoofdstuk 7: Herinterpretatie van Realiteit	230
Hoofdstuk 8: Laatste overdenkingen	256
Nawoord	287
Noten	293

Voorwoord

‘Mind en hersenen zijn een en hetzelfde.’

De wetenschappelijke consensus met betrekking tot materialisme

‘Welke zekerheid kan een filosofie verschaffen die bestaat uit net zoveel hypothesen als er te verklaren fenomenen zijn. De hele natuur verklaren is een te moeilijke taak voor één persoon of zelfs voor een hele eeuw. Het is veel beter om een klein beetje te doen dat zekerheid verschaft en de rest over te laten aan anderen die na je komen, dan alles te verklaren op basis van speculatie zonder ergens zeker van te zijn.’

Sir Isaac Newton

Bernardo Kastrup heeft een zeer noodzakelijke correctie op de gebrekkige metafysica van onze eeuw, te weten het op wetenschap gebaseerde materialisme, helder onder woorden gebracht. Sciëntisme* behelst het geloof dat de wetenschap het meest waardevolle deel uitmaakt van het menselijk leerproces omdat verondersteld wordt dat het zeer serieus en nuttig is, en dat daaraan de meeste autoriteit kan worden toegekend. Maar wetenschap op zich is niet meer dan een bijzondere methode om met voorhanden hulpmiddelen en instrumenten alle mogelijke hypothesen op te stellen, experimenten uit te voeren, en om op grond van de verkregen informatie tot conclusies te komen. Zo opgevat, is het spijtig dat sommige wetenschappers — en zelfs enige wetenschaps-

* Opvatting dat wetenschappelijke redenering de enige ware bron van kennis is, geloof in de wetenschap. Bron: *Van Dale*.

filosofen — de overtuiging zijn toegedaan dat sciëntisme de enige deugdelijke benadering is van menselijke kennis. Het idee dat alleen de wetenschap het menselijk potentieel kan verklaren, is uit zijn voegen gegroeid. Achter deze monsterlijke aanname ligt het hogelijk metafysische standpunt van materialisme. Vergis je niet: metafysische overtuigingen verstoren wetenschap omdat elk soort metafysica in zichzelf tegengesteld is aan de doelstellingen van de wetenschap als een nooit eindigende zoektocht naar waarheid. Dat betekent niet dat een wetenschapper geen metafysisch standpunt kan innemen, maar dat dit standpunt geen inbreuk mag maken op de interpretatie van waarnemingen. Sciëntisme doet tegenwoordig wat de kerk in de 15^e eeuw deed: onder dwang de theorie aanpassen aan vooraf bepaalde metafysica.

In het nastreven van een externe waarheid is men de innerlijk beleefde, meest fundamentele werkelijkheid van het menselijk bestaan vergeten als gevolg van op sciëntisme gestoeld materialisme: we kunnen niets weten anders dan wat in onze mind verschijnt. Onze mind is onze werkelijkheid en wanneer we trachten het subject of object te concretiseren, jagen we met de snelheid van het licht onze eigen staart na. Door deze ontologische kolderieke desoriëntatie is het zover gekomen dat filosofen die het materialisme aanhangen, zoals Daniel Dennett, Owen Flannigan, en Pamela en Paul Churchland, ons vertellen dat bewustzijn als zodanig niet bestaat. En alsof dat niet genoeg is, verkondigen ze deze boodschap zelfvoldaan en met een zelfverzekerdheid als die van Pat Robertson of Jerry Falwell.

Hoe kunnen we iemand serieus nemen die verklaart dat zijn of haar mind niet bestaat? In alle ernst: dat is een koan, een zen-patriarch waardig. In feite is dat volstrekt in tegenspraak, niet alleen met boeddhistisch denken, maar ook met

het gezonde verstand. Een gezond verstand dat niet enkel gebaseerd is op wat klaarblijkelijk is, maar ook op de oorsprong van de realiteit van alle aspecten van menselijk bestaan.

Vijfentwintighonderd jaar geleden worstelden filosofen in India en Griekenland met het vraagstuk hoe ze de aard van mind en realiteit helder onder woorden konden brengen. Gedurende millennia zijn er veel benaderingen geweest met betrekking tot dit vraagstuk door veel stromingen in het boeddhisme, maar geen daarvan raakte zo verward dat het tot de conclusie kwam dat mind op zich niet bestaat of niet de oorsprong van de realiteit is. Veel mensen die in aanraking komen met zen en het onderricht van Nagarjuna struikelen over de woorden van de Hartsoetra: vorm is leegte; leegte is niet anders dan vorm. Zij geloven ten onrechte dat dit een soort van nihilistische formule is, terwijl het juist het tegenovergestelde betekent: vorm (materie) en leegte (mind) doordringen elkaar als één enkele realiteit, zoals water en de zee. Dit is een monistische opvatting *par excellence* en vloeit voort uit de diepten van de ervaringen tijdens meditaties en mindfulness *avant la lettre*.

Zen-leraren gebruiken elk middel dat hun ten dienste staat om de student te dwingen zelf de confrontatie aan te gaan met deze realiteit, en zich niet te verschuilen achter de woorden van dualistisch denken. Jij bent het die het paard ment, niet andersom. Om Bernardo te citeren:

‘Er bestaan gebieden “buiten” het medium mind, in de zin dat er regionen zijn waarmee je jezelf niet identificeert. Maar dat houdt niet in dat er een abstract “schaduw”-universum is buiten de mind; het houdt

niet in dat er een aan inflatie onderhevige verdubbeling van de realiteit bestaat.’

Hij gaat nog verder en beweert:

‘Zo gezien, anders dan wat materialisme inhoudt, is een neurale proces niet de subjectieve ervaring waarmee het correleert, maar slechts een onvolledig beeld ervan.’

In veel opzichten reflecteert dit het Zen-perspectief. In de woorden van Meester Soyen Shaku, zoals vertaald door Nyogen Senzaki:

‘Maak een grondige analyse van jezelf. Besef dat je lichaam niet jouw lichaam is; het maakt deel uit van het hele lichaam van alle wezens met zintuigen. Je mind is niet alleen maar je mind; het is een onderdeel van de totale mind.’

Bernardo neemt ons mee op een reis naar een alternatieve wereldbeschouwing, één die heel wat zinniger is, dan die van het sciëntisme die we door de universiteiten en de media met de paplepel hebben meegekregen. Hij brengt zijn ideeën helder en constructief naar buiten op een manier die niet ten koste gaat van wetenschappelijke en logische kracht. Echt ironisch is, dat Bernardo zich baseert op de meest actuele en diepgaande inzichten die de wetenschap voortbrengt, terwijl hij de pretenties van op wetenschap gebaseerd materialisme aanvalt. Het zijn inzichten die het wetenschappelijk materialisme filosofisch weigert te accepteren.

Ik daag je uit Bernardo's recept te lezen voor wat je metafysisch pijn doet. Je zult daardoor een wijzer mens worden.

Shogaku Zenshin Stephen Echard Musgrave Roshi.
Directeur van het Zen-instituut te San Diego, Californië.
Auteur van *Zen Buddhism, Its Practice and the Transcendental Mind*.

HOOFDSTUK 1

Huidige wereldbeschouwing en haar implicaties

Een wereldbeschouwing is een geheel van ideeën en overtuigingen op basis waarvan men zich verhoudt tot zichzelf en tot de wereld als geheel. Het houdt hypothetische en voorlopige antwoorden in op vragen zoals: Wat ben ik? Waar ben ik vandaan gekomen? Wat is het universum? Wat is de onderliggende aard van de werkelijkheid? Welke betekenis heeft mijn rol in het toneelspel van het bestaan? Iemands wereldbeschouwing is waarschijnlijk het meest belangrijke aspect van zijn leven. Onze wereldbeschouwingen bepalen tenslotte in belangrijke mate of we gelukkig zijn of gedeprimeerd, gegeven de omstandigheden in ons leven, en of onze levens rijk zijn aan ervaringen of wanhopig leeg en doelloos en of er hoop gloort. Wanneer het aankomt op het definiëren van onze wereldbeschouwingen is het moeilijk, zo niet onmogelijk, de relevantie te overschatten van de keuzes die we met ons verstand en hart maken.

Zoals de maatschappij de wereld beschouwt

Hoewel wereldbeschouwingen fundamenteel individueel zijn, is er een nauwe interactie tussen de individuele wereldbeschouwingen en die van de maatschappij als geheel. Terwijl de meerderheid van de wereldbeschouwingen ertoe neigt de wijze waarop de maatschappij zichzelf organiseert, te

beïnvloeden, beïnvloedt de maatschappij in hoge mate de wereldbeschouwing van het individu door opvoeding, de media en de algeheel heersende tijdgeest. Het is voor een willekeurig persoon, opgegroeid binnen een moderne culturele context, echt bijna onmogelijk te ontsnappen aan de versluiering door de tijdgeest, en een werkelijk onbevooroordeelde, kritische en persoonlijke wereldbeschouwing te ontwikkelen. We worden allemaal dagelijks gebombardeerd door berichten die suggereren wie we zijn, wat de werkelijkheid is, wat mogelijk of onmogelijk is, geloofwaardig of ongeloofwaardig, betekenisvol of zinloos en hoe we onze levens moeten leven. Deze berichten komen tot ons door middel van advertenties, nieuwsprogramma's, documentaires, kranten, artikelen uit week- en maandbladen, politieke retoriek et cetera, maar ook van onze ouders, familie, dokters, bazen, partners, vrienden en wat zoal. De hele wereld om ons heen dringt voortdurend meningen op met betrekking tot *wat er gebeurt en wat eraan gedaan moet worden*.

Maar wat gebeurt er nu eigenlijk precies? Bestaat er iemand die dat *werkelijk* weet? Of leven we domweg in een realiteit die gevormd is door de best mogelijke inschattingen en aannames, die slechts een kort leven beschoren zijn? Hoe dan ook, wat zou de wereldbeschouwing zijn, als we zouden kunnen ontsnappen aan de hysterische kakofonie van onze cultuur om daardoor een authentieke en onbevooroordeelde wereldbeschouwing te ontwikkelen op grond van direct ervaren en helder denken? Ik zal in de volgende hoofdstukken een poging doen antwoorden op deze vragen te schetsen. Voor dit moment echter moeten we een explicieter begrip ontwikkelen van wat de algemeen geldende wereldbeschouwing in onze cultuur inhoudt.

De invloed van materialisme

Geen maatschappij op aarde heeft één enkelvoudige wereldbeschouwing die de levens van al haar ingezetenen harmonieus samenbrengt, hoewel een dictator precies dat zou willen doen. Westerse samenlevingen geven bijvoorbeeld ruimte aan een groot aantal, elkaar tegensprekende wereldbeschouwingen: religieus fundamentalisme, materialistische consumptie, hysterische showbusiness, politiek activisme, spiritualiteit en New Age, sciëntisme, militant scepticisme en zo meer. Elk van deze samensmeltingen van ideeën en overtuigingen die onder één paraplu te vangen zijn, houdt een bijzondere manier in van verhouden tot jezelf en tot de werkelijkheid als groter geheel. Hun wederzijdse tegenstrijdigheid leidt tot tal van culturele conflicten die, ironisch genoeg, helpen om elke factie in stand te houden en te activeren door de redenen te verschaffen voor het sluiten van de gelederen. Vanuit mijn eigen persoonlijk perspectief bijvoorbeeld, was er weinig dat meer bijdroeg aan het opwekken van religieus fundamentalisme dan militant atheïsme en vice versa. En al deze facties opereren tegelijkertijd in onze maatschappij.

Toch is het nogal duidelijk voor elke willekeurige, toegewijde duider van de westerse cultuur dat er inderdaad een subtiele maar onweerstaanbare kern van ideeën en overtuigingen bestaat, een algemeen ervaren wereldbeschouwing. Die heeft meer invloed op onze maatschappij dan elke andere wereldbeschouwing, zelfs voor mensen die naar buiten toe hun loyaliteit naar verschillende geloofssystemen belijden. Ik spreek natuurlijk over westers materialisme.

Materialisme dringt subtiel door in onze verwachtingen, waardesystemen, doelen en bijna elk aspect van ons leven.